УДК 303.71:336.748.12(477)

Сергєєва В.Ю.
студентка Харківського
торговельно-економічний
інститут КНТЕУ

Круподеря Ю.А.
студентка Харківського
торговельно-економічний
інститут КНТЕУ

Статистичний аналіз інфляційних процесів в Україні

Анотація. У статті розглядається актуальне явища як інфляція, проведено статистичний аналіз інфляційних процесів в Україні. Досліджувалася динаміка індексу споживчих цін і дефлятора ВВП.

Ключові слова. Інфляція, індекс інфляції, індекс цін, дефлятор ВВП, темп приросту.

Annotation. The article deals with current events such as inflation, as well as the statistical analysis of inflation processes in Ukraine. The dynamics of the consumer price index and the GDP deflator.

Keywords. Inflation, inflation index, CPI, GDP deflator, the rate of growth.

Аннотация. В статье рассматривается такое актуальное явления как инфляция, проведен статистический анализ инфляционных процессов в Украине. Изучалась динамика индекса потребительских цен и дефлятора ВВП.

Ключевые слова. Инфляция, индекс инфляции, индекс цен, дефлятор ВВП, темп прироста.

Постановка проблеми. Один з найважливіших проявів макроекономічної нестабільності є інфляція. Вона представляє собою стійкий процес зростання цін, що у значній мірі є результатом дисбалансу між грошовою та товарною масами. Як показує світовий досвід, ця проблема не може бути вирішена у сучасній економіці. Особливо ця проблема є актуальною для України, оскільки останні роки відбувається прискорення інфляційних процесів. Не-

зважаючи на значні зусилля уряду та Національного банку України, сповільнити інфляційні процеси не вдається. Саме інфляція безпосередньо обумовила різке підвищення процентних ставок, що перешкоджає інвестиціям і провокує зростання державного боргу, зробила вигідною «економію» на несвоєчасному виконанні зобов'язань, загострила соціальну диференціацію суспільства. За даними Державної служби статистики України, у 2015 р. рівень інфляції становив 48,7 %. Buisness Insider включив Україну до списку "найзнедоленіших" країн світу, виходячи з показників інфляції та безробіття, наша країна зайняла 15 місце у даному антирейтингу з показником 20,9 бала [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням дослідження інфляції, вивченню основних причин, наслідків інфляції приділяли увагу такі науковці: В. Д. Базилевич, О.Я. Базілінська, А. С. Булатов, А.В. Волошенко, В. Геєць, Б. Данилишин, Мазур М. В., В. Найдьонов, О. Є. Шаринська. Академік НАН України Б. Данилишин розкритикував останні дії 2016 р. Національного банку України щодо використання інфляційного таргетування. У своїй статті він висловлює наступну думку: «Вважаю, що інфляційне таргетування не наблизить Україну до повномасштабного виходу з економічної кризи, а навпаки, здатне надовго законсервувати нинішню сумну макроекономічну ситуацію. До того ж я сумніваюся в успішних результатах власне політики таргетування інфляції — у реалістичності досягнення мети, що полягає у стримуванні цін» [2]. В якості аргументу автор вказував на те, що основні причини інфляції в Україні лежать не в монетарній площині: серед них — структурні перекоси економіки, глибока технологічна відсталість промисловості та сільського господарства, висока монополізація, відсутність достатнього рівня конкуренції. Цієї точки зору дотримуються В. Вишневська [3], А. Череп [4] та інші. У зв'язку з цим роль НБУ у подоланні негативних явищ є обмеженою і фрагментарною. «Цілком допускаю, — відмічав Б. Данилишин, — що результатом інфляційного таргетування стане залучення економіки України в автоматично продуковану послідовність «грошове стиснення – рецесія – інфляція» [2].

Крім того, разом з рівнем інфляції досить часто зростає безробіття. Як зазначали Є. Воробйов, А. Грищенко та ін., інфляція також призводить до руйнування грошової системи, вона пе-

решкоджає довгостроковим інвестиціям та економічному зростанню [5, с.274].

Незважаючи на велику кількість наукових публікацій, проблема аналізу інфляційних процесів потребує поглибленого дослідження.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Основною метою статті є поглиблене дослідження інфляційних процесів в Україні шляхом використання статистичних методів аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статистичний аналіз відіграє важливу роль у дослідження інфляційних процесів, оскільки дозволяє встановити динаміку та зміну рівня цін за досліджуваний період. У сучасних умовах найчастіше під час статистичного аналізу інфляції використовують два показника: 1) індекс споживчих цін (ІСЦ); 2) дефлятор валового внутрішнього продукту (ВВП). Розглянемо більш детально кожен з цих двох показників, їхню динаміку за останній період в Україні.

ІСЦ – це показник, який характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для власного (невиробничого) споживання. Він показує, як змінюється вартість у поточному періоді порівняно з базисним на фіксований набір споживчих товарів та послуг. ІСЦ досить часто називають «індексом інфляції». Перш ніж розглядати даний показник та робити висновки, необхідно пам'ятати про те, що ІСЦ вимірює динаміку цін тільки на споживчі товари та послуги, зміну сукупної вартості всього набору товарів та послуг, а не кожної окремої його складової, зміну цін в середньому по країні [6].

Розглянемо динаміку даного показника в Україні. Дані за останні 15 місяців індексу споживчих цін на товари та послуги до відповідного місяця попереднього року наведені у наступній табл. 1.

Отже, з таблиці 1 можна зробити висновки про те, що за кожний місяць, починаючи з 2015 року, вартість набору товарів та послуг збільшувалася порівняно з відповідним місяцем попереднього року. Так, у квітні 2015 року вартість набору товарів та послуг зросла на 60, 9% порівняно з квітнем

Таблиця 1

Зміна індексу споживчих цін на товари та послуги в Україні у 2015–2016 рр. до відповідного місяця попереднього року

Період	Зміна індексу (%)	Період	Зміна індексу (%)
2015 р.			
Січень	28,5	Липень	55,3
Лютий	34,5	Серпень	52,8
Березень	45,8	Вересень	51,9
Квітень	60,9	Жовтень	46,6
Травень	58,4	Листопад	46,3
Червень	57,5	Грудень	43,3
2016 р.			
Січень	40,3	Березень	20,9
Лютий	32,7		

* Складено автором за матеріалами [7].

2014 р. Це найшвидший темп приросту ціни за 2015 р. Найменше збільшився ІСЦ у січні 2015 р., тоді ціни на набір товарів та послуг збільшилися лише на 28,5%, що майже у два рази менше за найбільший показник 2015 р. Щодо 2016 р., то зміна індексу споживчих цін свідчить про подальше зростання цін на споживчі товари та послуги вже порівняно з 2015 роком. Проте, можна побачити позитивну тенденцію: починаючи з січня, темп приросту цін знизився з 40,3% у січні до 20,9% у березні.

Розглянемо зміну індексу споживчих цін за останні п’ять років в Україні. Дані, наведені у наступній таблиці.

Таблиця 2

Зміна індексу споживчих цін на товари та послуги в Україні у 2011–2015 рр. відповідно до грудня попереднього року

Рік	Зміна індексу (%)
2011	4,6
2012	-0,2
2013	0,5
2014	24,9
2015	43,3

* Складено автором за матеріалами [7].

Отже, з табл. 2 можна зробити висновки про те, що найбільший за останні п'ять років в Україні темп приросту цін на споживчі товари та послуги спостерігався у 2015 р., що становить 43,3 %. Дефляційні процеси спостерігалися у 2012 р. У грудні 2014 р. порівняно з 2013 р. відбувається значне прискорення інфляційних процесів (на 24,9 %).

Слід зазначити, що останніми роками в Україні стрімко зростають ціни на продукти харчування, житло, воду та електроенергію (табл. 3).

Таблиця 3

Індекс споживчих цін на товари та послуги за 2010-2015 рр.

Роки	ІСЦ	Продукти харчування та безалкогольні напої	Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	Охорона здоров'я	Транспорт	Освіта
2010	109,4	110,9	109,4	103,2	107,9	109,6	113,1
2011	108	106,4	117,1	102,9	106,7	117,6	108,9
2012	100,6	97,9	102,6	101,9	103,7	108,2	105,1
2013	99,7	97,8	100,3	99,7	102,3	102	103,4
2014	112,1	112,2	116,2	111,7	116,5	124,5	103,2
2015	148,7	145,9	215,8	145,9	137,6	136,8	117,9

Як свідчать дані, лише за 2015 р. вартість житла, електроенергії, газу та інших видів палива зросла більш ніж як вдвічі. Прискореними темпами зростала вартість продуктів харчування (на 45,9 %), а також предметів домашнього вжитку (на 45,9 %).

Високі темпи зростання цін на товари першої необхідності у значній мірі загострюють соціальну напругу у суспільстві, призводять до значного зменшення реальної заробітної плати. Так, у 2015 р. номінальна заробітна плата за 2015 р. у порівнянні із 2014 р. зросла на 20,5 % (з 3480 грн у 2014 р. до 4195 грн у 2015 р.), в той час як реальна заробітна плата скоротилася на 9,1 %.

Важливого значення при дослідження інфляційних процесів має аналіз причин, які призвели до зростання цін. З цією метою аналізується ІСЦ та базисний індекс споживчих цін (БІСЦ), який характеризує інфляцію, яка спричинена тиском з боку попиту, тобто відображає ефекти від зміни реальних монетарних умов, фіскальної політики, а також непередбачених шоків попиту.

Порівняння ІСЦ та БІСЦ засвідчив, що головною причиною зростання цін в Україні стало зростання монетарних факторів. Так, у 2015 р. при зростання цін на 48,7 % зростання цін внаслідок зміни монетарних умов становив 34,7 %. Тобто, зростання витрат обумовили підвищення цін на 11 %.

Крім ІСП, для оцінки інфляційних процесів використовується індекс, який має назву дефлятор ВВП. Даний показник дозволяє вивчати і контролювати середні зміни рівня поточних і базових цін, або, простіше кажучи, він визначає рівень інфляції.

Існують відмінності між дефлятором ВВП та ІСЦ. По-перше, дефлятор ВВП розраховується на основі індексу Пааше, а це означає, що в основу розрахунків беруться дані поточного періоду; ІСЦ, навпаки, розраховується на основі індексу Ласпейреса, тобто використовуються блага базисного року. По-друге, ІСЦ показує динаміку зміни цін споживчої групи товарів, в той час як дефлятор – за всіма кінцевими послугами та товарами. По-третє, при розрахунку ІСЦ враховується вартість імпортного товару, а при розрахунку дефлятора – відсутня [8].

Динаміка дефлятора ВВП в Україні за вісім кварталів з 2014 по 2015 роки у відсотках до відповідного кварталу попереднього року представлена на рис. 1. Найбільше зростання дефлятора ВВП спостерігалося у першому кварталі 2015 р., найменше – у першому кварталі 2014 р. З першого кварталу 2014 р. до першого кварталу 2015 р. включно відбувається збільшення приросту дефлятору порівняно з аналогічними періодами попередніх років, що свідчить про збільшення номінального ВВП порівняно з реальним. Незважаючи на уповільнення інфляційних процесів, в цілому в України залишається негативна ситуація щодо темпів зростання цін.

Далі, розглянемо зміну дефлятора ВВП за останні п’ять років в Україні (рис. 2).

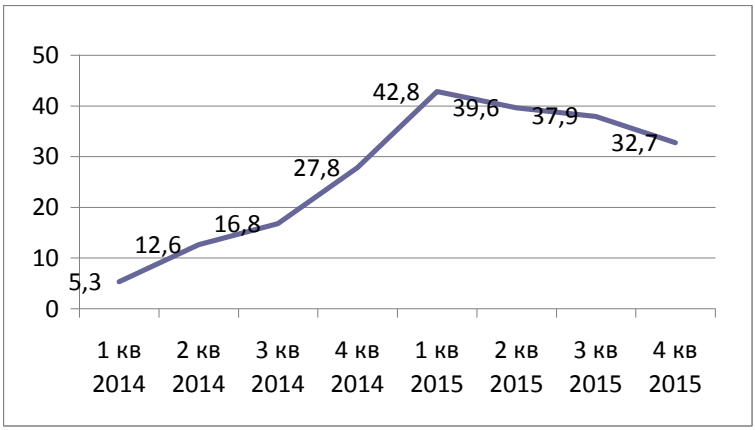

Рис. 1 Зміна дефлятора ВВП у відсотках до відповідного кварталу попереднього року в Україні за вісім кварталів 2014–2015 рр.

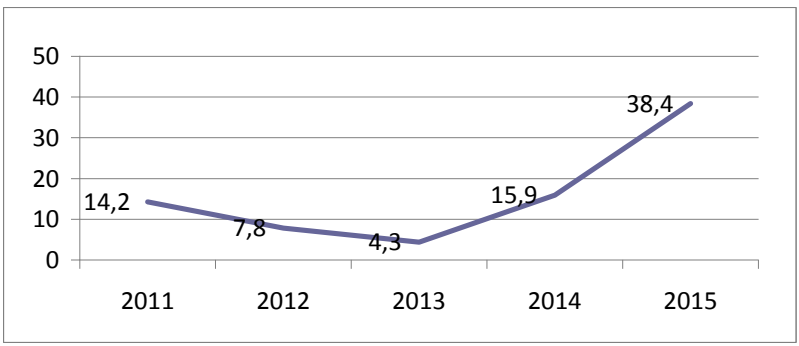

Рис. 2 Зміна дефлятора ВВП у відсотках в Україні в 2011–2015 рр.

Отже, з рисунку 2 можна зробити наступні висновки, з 2011 по 2013 роки відбулося зменшення перевищення номінального ВВП над фактичним, оскільки знижується зміна дефлятору ВВП. Проте, починаючи з 2013 року дефлятор ВВП прискорюється до відповідного кожного попереднього року із значною швидкістю. Так, у 2014 році дефлятор ВВП зріс на 15,9% порівняно з 2013, у 2015 на 38,4% порівняно з 2014 роком.

Висновки. Статистичний аналіз інфляційних процесів виявив негативну тенденцію до зростання цін в Україні. Особливого занепокоєння викликає зростання цін на продукти харчування, що становлять основу життя населення. Основною причиною зрос-

тання ІСЦ стали монетарні фактори з боку попиту. Зростання цін спричинило стрімке зниження реальної заробітної плати. Все це підкреслює необхідність подальшої боротьби з інфляцією, пошук ефективних методів.

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ Непран А. В.

Література:

1. Україну включили до списку "найзнедоленіших" країн світу, виходячи з показників інфляції та безробіття / за матеріалами сайту Новое время. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajinu-vkljuchili-v-spisok-samih-neshchasnih-krajin-svitu-vihodjachi-z-infljatsiji-ta-bezrobittja-68073.html.

2. Данилишин Б. Чи зможе Нацбанк зупинити інфляцію. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nv.ua/ukr/opinion/danylyshyn/chi-zmozhe-natsbank-zupiniti-infljatsiju-107956.html.

3. Вишневська В. С. Економічний механізм інфляційного таргетування в Україні [Текст] : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / В. С. Вишневська ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Львів : [б. в.], 2016. - 20 с.

4. Інфляційні процеси та їх вплив на економічну безпеку [Текст] : монографія / [Череп А. В., Іванова А. П., Войтенко Д. Б. та ін.]; за ред. : А. В. Череп ; Держ. вищ. навч. закл. "Запоріз. нац. ун-т", Екон. фак. - Запоріжжя : ЗНУ, 2011. - 178 с.

5. Воробйов Є. М, Гриценко А. А., Кім М. М. , Лісовицький В. М. Економічна теорія . – Х.: ФОП Чиженко С. Ю., 2006. – 396 с.

6. Індекс споживчих цін сприйняття та реальність. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ct/isc/ posibnyk.pdf.

7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

8. Дефлятор ВВП. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://buhguru.com/finansy/deflyator-vvp-formuly-i-raschety.html.